

УКРАЇНСЬКЕ ОНЛАЙН-СЛОВНИЦТВО: СУЧАСНИЙ СТАН, ТЕНДЕНЦІЇ, ПЕРСПЕКТИВИ

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. Випуск 17

УДК 070:81'276.6(038)

Путрашик В. І. Українське онлайн-словництво: сучасний стан, тенденції, перспективи; 20 стор.; кількість бібліографічних джерел – 41, мова українська.

Анотація. У статті подано огляд українських лексиконів у Глобальній мережі Інтернет, схарактеризовано сучасний стан розвитку онлайн-словництва, визначено найзагальніші тенденції та перспективи.

Ключові слова: вокабула, комп'ютерна лексикографія, лексикон, онлайн-словник, прикладна лінгвістика, реєстр, сайт.

Resume. The article presented an overview of Ukrainian lexicons in the Internet, described the current state of online lexicography, defined the general tendencies and outlooks.

Key words: vocable, computer lexicography, lexicon, online dictionary, applied linguistics, glossary, site.

Бурхливий розвиток комп'ютерних технологій, що його спостерігаємо останні десятиліття, активізував і пошуки на теренах прикладної лінгвістики. Міцні традиції цієї мовознавчої галузі в Україні й здобутки сучасних вітчизняних учених дають підстави сподіватися на добре майбутнє названого напрямку наукових досліджень. А головними центрами розвитку лінгвістичних комп'ютерних технологій у нашій державі є Інститут мовознавства НАН України (тут формується, зокрема, автоматизована інформаційна система морфемно-словотворчого фонду української мови), Український мовно-інформаційний фонд Національної академії наук (створення машинного фонду української мови), Київський національний університет ім. Т. Шевченка, де працює лабораторія комп'ютерної лінгвістики (автоматизований аналіз текстів флективних мов), Харківський національний університет ім. В. Каразіна, де плідні пошуки провадить кафедра загального і прикладного мовознавства (машинний переклад, комп'ютерні навчальні системи), та ін. [36, 526].

У надрах прикладної лінгвістики зароджуються нові напрями досліджень, з-поміж яких виокремлюється й комп'ютерна лексикографія [12]. Серед головних завдань останньої – створення словників, які б відображали сучасний стан лексики української мови з появою нових галузей виробництва, науки й культури, запитів носіїв мови, а надто тих, хто її прагне вивчити чи вдосконалити. У реаліях сучасної України з її загостреним мовним питанням, а точніше – жалюгідним становищем державної мови, великої ваги набуває ще й уприсупнення таких лексиконів загалу. Широкі можливості для цього відкриває глобальна всевітня мережа Інтернет. Крім того, у вік інформаційного суспільства з його мобільністю й швидкостями утвердження української мови в Інтернеті, зокрема й на лексикографічному рівні, є одним із важливих чинників її популяризації й розвитку. Якої інформаційної допомоги може сподіватися у Мережі той, предметом зацікавлення кого є українське слово, – студент, перекладач,

науковець, учитель, редактор, журналіст – і розглянемо в цій статті.

За неповні два десятиліття, а, власне, таким відтинком вимірюється існування Уанету (себто українського сегмента Інтернету), у Всесвітній глобальній мережі з'явилося чимало електронних лексиконів української мови. Причому вони є як результатом тривалої праці солідних наукових колективів, так і вислідом діяльності багатьох ентузіастів-волонтерів, що прагнуть прислужитися спільній справі розвитку рідної мови.

Згідно з теорією лексикографії, словники бувають *філологічні*, або лінгвістичні, та *енциклопедичні*. Серед лексиконів першого типу виділяють *одномовні й перекладні* [36, 611].

Чи не першою ластівкою у процесі створення *одномовних* українських онлайн-лексиконів став проект «Тлумачного словника сучасної української мови», що його презентував Український мовно-інформаційний фонд НАН України [35]. Демонстраційна версія з'явилася 1997 р. На сайті проекту з ознайомлювальною метою було викладено 17 словникових статей на літеру **П**. У них подано тлумачення лексем з ілюстраціями вживання їх у творах художньої літератури. За нашими спостереженнями, усі статті взято з 7-го тому академічного СУМа [33]. Як зазначили автори проекту, ТССУМ мав уміщувати понад 180 тисяч слів. Утім розвиток онлайн-ресурсу на цьому й зупинився – за десять років, що спливили з часу презентації, на сайті й далі залишається тільки названа демо-версія. Очевидно, пов'язано це з тим, що автори змінили курс в утіленні ідеї інтегрованої лексикографічної системи «Словники України» – перевагу надали словникам іншого спрямування, про що йтиметься нижче.

Тим часом «Тлумачний словник сучасної української мови», як стверджує директор Українського мовно-інформаційного фонду, член-кореспондент НАН України Володимир Широков, усе-таки вдалося завершити. За його словами, «колектив у співпраці з іншими мовознавчими інститутами та університетами завершив великий лексикогра-

фічний проект: створено новий 20-томний тлумачний словник української мови. 18 томів – основна лексика (близько 190 тисяч слів), 2 томи – ономастика (близько 70 тисяч географічних назв). Словник зберігається в нашій базі даних, у цьому році плануємо видати перший том» [3]. Проте на час виходу цієї статті словник видавати ще не розпочали й в Інтернеті не публікували.

У серпні 1999 року було підписано указ Президента України «Про розвиток національної словникової бази», й Український мовно-інформаційний фонд НАН України активізував роботу над електронною «Інтегрованою лексикографічною системою «Словники України». Фактично через два роки з'явилася її перша версія на лазерному диску. 2003 року в Глобальній мережі було представлено онлайн-варіант цієї системи (версія 1.03) [27, 95]. Наприкінці минулого року її було замінено на версію 3.0 [15]. Складаються «Словники України» з п'ятих електронних лексиконів. Модулі «Фразеологія», «Синонімія» та «Антонімія» мають відомі друковані прототипи [23]. Академічні двотомники синонімів та фразеологізмів української мови, а також «Словник фразеологізмів» разом із антонімічним словником Л. Полюги є фундаментальними працями, що, безумовно, в електронній онлайн-версії добре прислужаться споживачеві, котрий має потребу в тлумаченні якоїсь сталої сполуки, шукає найточнішого відповідника для влучного вислову. Структуру словникових статей друкованих книг збережено й у згаданих модулях, тож нема потреби спинятися на цьому детально.

Окремо слід сказати про два інші блоки цієї інтегрованої системи – «Парадигму» і «Транскрипцію». Перший з них фактично є розширеним орфографічним словником (у версії 3.0 «Словників України» – понад 250 тисяч реєстрових одиниць) [38], доволі зручним, адже унаочнює всі словоформи шуканої лексеми. Другий побудовано на базі 2-томного орфоепічного словника [22]. Як зазначають упорядники, під час роботи над системою чималу увагу звертали на автоматизацію складання модулів, що стало можливим завдяки поглибленим дослідженням із комп'ютерної лінгвістики. Так, для орфографічного словника розробили формальну теорію класифікації способів словозміни в українській мові. Відповідний алгоритм дозволив на основі початкової форми автоматично діставати всі інші словоформи. Розроблено також групування типів дистрибуції наголосів у словозмінних парадигмах.

Проте, судячи з відгуків знаних мовознавців, технологія все-таки далека від досконалості. Зокрема, відомий вітчизняний грамати́ст, член-кореспондент НАН України Іван Вихованець гостро розкритикував ці два модулі системи. По-перше, за слова-покручі в реєстрі на кшталт *вищестоящий, відпочиваючий, виступаючий, потопуючий, розливочний, офіційальний, натоцак, буряковод, полеводство, полевод, латша, цвітастий,*

освіжаючий, миючий, завідуючий, значимий тощо; по-друге, за помилки у словоформах, приміром, як кличний відмінок іменників подано *Гаврило, Данило* замість *Гавриле, Даниле*; пропущено паралельні форми слів: *є читатиму*, але бракує *буду читати*; *є на/у ланцюзі*, та немає можливої також форми *по/на ланцюгу* та ін.; по-третє, за огріхи в наголошенні слів: *товаришиі, товаришиів, товаришам* і т.д. замість *товаришиі, товаришиів, товаришиім*, та сама аналогія з формами *дирéктори, áвтори, дя́дки*; у формі називного відмінка множини від слова *овес* подано *вівса́* замість *вівса* тощо; врешті, за недоліки в транскрипції: нема розрізнення приголосного [j] і нескладового голосного [i]: *йісти^е* замість *[jісти]*, *соловійні^{ей}* замість *[солоуїніі]* або *[солоуїніі^і]*. Останній приклад демонструє ще одну грубу помилку в транскрибуванні прикметників – неправильний запис вимови закінчення слів цієї частини мови. І ці помилки стосуються понад 60 000 (!) випадків [41]. Найприкріше ж, що автори системи ці недогляди виправляти не поспішають – хиби перекочують із версії до версії.

Попри все система працює (хоч нерідко й із перебоями) і має свого користувача. Принаймні розділи, де в основу реєстру лягли академічні словники, є надійними порадиниками щодо перевірки написання українських слів, пошуку синонімів та антонімів, тлумачення ідіом. Крім того, планується розширення проекту, а саме: інтеграція з іншими модулями, зокрема з тлумачним, етимологічним, термінологічними та іншими лексиконами української мови; об'єднання зі словниками іншомовної лексики і створення багатомовних онлайн-лексикографічних середовищ; реалізація додаткових функціональних можливостей системи [27, 103–104].

З початку січня 2006 р. запрацював проект «Великого тлумачного словника сучасної української мови онлайн», чи «Словник.нет» [7]. Ідеться не про дітище Українського мовно-інформаційного фонду НАН України (про нього вже згадувалося вище). Ідею створення інтернет-госарію реалізував Олег Дмитрієв – один із редакторів-лексикографів відомого одностомного тлумачника, що побачив світ в ірпінському видавництві «Перун». Проект базується на 2-му виданні ВТС СУМ [6], відображаючи весь реєстр друкованого джерела, а саме 207 392 словникові статті. Утім задекларовано постійне поповнення лексемного складу. Власне, з цією метою створено й форум Словника.нет [39], де всяк охочий, зареєструвавшись, може запропонувати варту для внесення до реєстру слово, вказати на помічені огріхи в статтях онлайн-госарія тощо. За рік функціонування сайту реєстр Словника.нет було збільшено орієнтовно на дві сотні вокабул. Хоч цей процес явно пригальмовано: останнє поповнення датується 13 січня 2007 р.

Пошук лексем у словнику автоматизовано, є абетковий покажчик, список умовних скорочень, а також короткі правила користування ре-

сурсом. Попри неоднозначні судження про згадану лексикографічну працю (передовсім паперову версію), зокрема, її наукову цінність [19], у Все-світній Павутині вона чи не єдина забезпечує пізнавальні потреби пересічного користувача щодо значення українських слів, їх граматичної та стилістичної характеристики, маючи неабияку популярність: щодня на сайті фіксується всереденно близько тисячі запитів, рекорд відвідуваності – 2000 звернень протягом доби.

Щоб задовольнити потребу в тлумаченні запозичень в українській мові, веб-користувач може скористатися сайтами іншомовних словників. Таких у Мережі є принаймні два. Причому базою для творення обох онлайн-ресурсів став добре знаний «Словник іншомовних слів» за редакцією О. Мельничука [30]. По-перше, маємо на увазі проект студента Волинського національного університету ім. Лесі Українки (опановує прикладну лінгвістику) Анатолія Євпака [29]. Власне, це електронний варіант першого паперового видання книги 1974 року, відсканований, розпізнаний і вчитаний перекладачем Віталієм Бондаренком. Структуру статті друкованого оригіналу не порушено, тільки акцентування позначається в онлайн-версії підкресленням букви, яка передає наголошений голосний. Ресурс не має автоматичного пошуку. Натомість є покажчик на кожну літеру. Натискання букви переадресовує на сторінку з шуканою вокабулою, де можна скористатися локальним пошуковцем браузера, яким послуговується користувач, або ж віднайти слово вручну. Крім того, ресурс, як і друкований оригінал, містить передмову й додаток «Іншомовні слова і вирази, вживані в латинському написанні».

По-друге, можна скористатися «Тлумачним словником чужомовних слів», що «містить науково-популярне пояснення слів іншомовного походження з наведенням їх українського відповідника і синонімічного ряду» [34]. Цей інтернет-ресурс нараховує 23630 статей. Його базою, за нашими спостереженнями, теж є словник О. Мельничука, утім реєстр розширено за рахунок новітніх запозичень. Статті містять етимологічну довідку, щоправда, лише із зазначенням мови-донора – без наведення лексеми мовою оригіналу, вказівки на сферу застосування чи вживання терміна; є список скорочень. Реєстр можна переглянути, користуючись алфавітним покажчиком, або ж знайти тлумачення автоматизовано – через відповідний запит.

Слід виокремити також масштабний проект електронної бібліотеки давньої української літератури «Ізборник» [15], реалізований науковим співробітником Інституту математики НАН України, кандидатом фізико-математичних наук Максимом Бистрянським. Ресурс серед іншого містить і зразки давньої української лексикографії. Так, тут представлено оцифровані «Лексикон словенороський» П. Беринди – визначну пам'ятку з 1627 р, що є важливим джерелом вивчення словникового складу української мови XVII ст.; «Лексис» Л. Зи-

занія – перший друкований церковнослов'янсько-український словник, що вийшов у світ у Вільні 1596 р.; «Синоніму словенороську» – рукописний лексикон XVII ст., що є першою спробою перекладного словника з реєстром слів старої української мови, укладений невідомим автором на основі переробки згаданого словника Беринди; також «Лексисъ съ толкованіємъ словенскихъ словъ просто». Автор проекту створив електронні версії відомих фотомеханічних перевидань цих лексикографічних раритетів, що вийшли друком завдяки Василеві Німчуку [20]. Перші два словники представлено у вигляді сканованих сторінок із покажчиком на кожну; інші, менші обсягом, розпізнано, вчитано й опоряджено абетковим покажчиком, що дозволяє одразу переходити до реєстру на потрібну літеру.

В «Ізборнику» також розміщено текстові версії «Краткого малоросійського словаря» О. Павловського [18] та його ж «Словарь малоросійскаго нарѣчія» (літери А і Б) з публікації Д. Г. Бучка [5].

Ще Максим Бистрянський підготував аргогичний «Словник таємної мови українських лірників та шаповалів», відібравши для реєстру лексеми зі словничків до відомих досліджень М. Гнатюка, О. Горбача (в публікації А. Горнятевича), В. Боржковського. Ф. Миколайчика [4]. Загалом у ньому близько тисячі вокабул.

Якщо більшість згаданих вище онлайн-лексиконів мали паперовий прототип, то «Словник скорочень української мови» є суто веб-ресурсом [32]. Його автор – російський програміст Андрій Шитов, котрий тривалий час редагував і програмував аналогічний словник російської мови [28]. «Словник скорочень української мови» було відкрито в грудні 2004 року з базою у 2500 записів, зібраних здебільшого в Інтернеті. Як повідомив сам автор проекту, у пригоді ставали переважно сайти міністерств і відомств, де є списки установ і галузевих стандартів, та інститутів й університетів з абрєвіатурами самих вишів, факультетів і кафедр. Використано також чимало словників і довідників, де зазвичай подають списки вживаних скорочень. Так, неабияке поповнення було взято з недавно виданого словника «Велика чи мала літера?» [14], автор якого В. Жайворонок, до речі, редагував паперовий «Словник скорочень в українській мові» [31]. Незабаром реєстр онлайн-лексикона розширять абрєвіатури й із цього друкованого джерела. Нині в інтернет-лексиконі вже понад 10 тисяч записів, і щодня додаються свіжі. У планах Андрія Шитова видати працю в паперовому вигляді. За статистикою автора, щомісяця фіксується близько 2000 відвідувачів ресурсу.

Не наводимо тут інформації про масу інших дрібніших, переважно аматорських, одно-мовних словників, реєстр яких становить від кількох десятків до кількох сотень слів [2]. Перелік таких можна знайти в Інтернеті, наприклад,

на сайті «Книгосховища українського мовця», про яке ще йтиметься нижче [17].

Тільки згадкою обмежимося також про численні *перекладні*, переважно автоматизовані, словники різної якості, огляд яких може стати темою окремої статті. Серед них – загальномовні, тематичні, термінологічні тощо. Найбільше в Інтернеті, звісно ж, російсько-українських та українсько-російських лексиконів, а втім, перекласти українською можна з англійської, японської, польської (зокрема, й лемківським діалектом!) тощо і навпаки; трапляються також багатомовні проекти, приміром англійсько-французько-український чи українсько-білорусько-польсько-російсько-англійський тлумачний словник, котрий недавно розрісся вже до 32-мовної перекладної лексикографічної праці [1].

Але не можемо оминати увагою онлайн-версії кількох відомих друкованих праць. По-перше, згадаємо «Російсько-український словник сталих виразів» [8]. Цей, без сумніву, унікальний лексикографічний твір поета Івана Виргана та мовознавця Марії Пилинської, практично готовий ще наприкінці 50-х років минулого століття, за радянських часів так і не видали окремою книгою. І тільки 2000 року лексикон побачив світ у харківському видавництві «Прапор».

Ідея створити інтернет-варіант цього словника спала на думку вже згадуваному студентові Волинського університету Анатолієві Євпаку, який самотужки відсканував, розпізнав і вичитав текст книги. Відтак створив веб-сайт [26], розмістивши його на безкоштовному гостингу за підтримки Програми розширення доступу та навчання в Інтернеті (ІАТН), що є проектом Бюро в справах освіти та культури (ЕСА) Держдепартаменту США, і поступово став наповнювати словникову частину. Пробний варіант онлайн-лексикона з кількома сотнями слів з'явився в Інтернеті наприкінці липня 2006 року. Реєстр поповнювався в міру вичитування. Остаточно інтернет-словник було сформовано наприкінці вересня 2007 року. Загалом у ньому 6208 статей. Як і паперовий оригінал, лексикон містить російські фразеологізми, типові синтаксичні сполуки з їхніми українськими відповідниками. Сталі звороти проілюстровані прикладами. Структуру словникової статті паперової версії загалом збережено, хоч для зручності вирізано кольорами, шрифтами й кеглем заголовне слово, російські ідіоми та їх українські відповідники, стилістичні позначки, умовні скорочення. Пошук потрібного реєстрового слова автоматизовано, є також абетковий покажчик, що дозволяє відшукати потрібну статтю вручну.

За задумом автора онлайн-версії, словник І. Виргана й М. Пилинської взято лише за основу: планується поповнення його новими статтями й розширення змісту наявних. Проте будь-яке збільшення реєстру буде візуально виокремлено, аби споживач мав змогу розрізнити джерела.

Статистика свідчить, що згаданий ресурс має чимало користувачів: щомісяця фіксується близько 20 тисяч відвідувачів.

Серед найцікавіших онлайн-ресурсів української лексикографії перекладного типу, безумовно, «Російсько-український (академічний) словник (1924–33 рр.)» [24], що є розширеною версією однойменного друкованого джерела – давно вже бібліографічної рідкості (приміром, у Національній бібліотеці імені В. Вернадського є лише перший том цього лексикона) [25]. Як відомо, праця, редакторами якої були В. Ганцов, Г. Голоскевич, М. Грінченкова, а головними редакторами – А. Кримський та С. Єфремов, мала не менш трагічну долю, ніж її автори. Зокрема, вже готовий 4-й том словника було знищено, а три перші частини заборонено. При цьому, за відгуками знаних мовознавців, зокрема, В. Шереха (В. Шевельова), І. Огієнка, це «найцінніший словник, що має в нас епохове значення» [21, 248], одна з двох монументальних праць (разом із «Нормами української літературної мови» О. Синявського. – В. П.), «які і сьогодні мають значення авторитету і закону для української літературної мови» [40, 12]. Проте його досі не перевидано. Тож не дивно, що серед уболівальників за долю рідного слова зародилася ідея бодай в Інтернеті зробити доступним загалу цей неперевершений здобуток подвижницької праці десятків вітчизняних учених.

У створенні електронного варіанта словника об'єдналися зусилля людей різного фаху й зацікавлень: тут і кандидат фізико-математичних наук працівник Інституту теоретичної фізики імені О. Боголюбова НАН України Віктор Кубайчук, і літературний редактор київського видавництва «К.І.С.» Олександр Телемко, й викладач прикладної лінгвістики Волинського національного університету Василь Старко, і програміст Андрій Рисін, що нині мешкає в США, й інші небайдужі. Робота тривала кілька років. Було знайдено, відскановано, розпізнано й вичитано три томи згаданого лексикона, розроблено програмні засоби й алгоритми пошуку й сортування, себто двигун веб-сайту, і, нарешті, у середині серпня 2007 року представлено бета-версію онлайн-словника. Спершу ресурс містив 64300 російських реєстрових позицій (літери А–П) з можливістю автоматизованого пошуку окремо тільки в заголовних словах, окремо серед усіх російських лексем, тільки серед українських відповідників з ілюстративним матеріалом чи без нього та, крім цього, з-поміж усіх слів російської й української частин разом. Для зручності знайдені й виведені на екран результати пошуку можуть бути виділені маркером.

Передбачено можливість пошуку за шаблонами. Знак (*) уживається замість довільного ряду літер. Наприклад, якщо є потреба знайти всі словоформи лексеми, достатньо набрати тільки літери основи, а замість флексії використовувати

«зірочку», або ж коли слід знайти слова за початком і кінцівкою, ігноруючи літери всередині. Знак (?) використовують як заміник якоїсь однієї літери. Приміром, увівши до віконця *к?нуть*, матимете результати зі словами *кануть* і *кинуть*. Кількість знайдених відповідників обмежується 25-ма статтями, якщо число більше, годиться звизити умови пошуку. Літери г та ґ не вирізняються.

Щоб певною мірою компенсувати брак реєстру знищеного 4-го тому академічного словника, автори онлайн-версії вирішили розширити коло лексем за рахунок інших праць. Так, до бази додано 1446 статей «Російсько-українського фразеологічного словника. Фразеологія ділової мови», укладеного В. Підмогильним та Є. Плужником, близько 18 тис. слів із «Російсько-українського словника технічної термінології» І. Шелудька, Т. Садовського, майже 8 тисяч слів з «Російсько-українського словника ділової мови» М. Дорошенка, М. Станіславського, В. Страшкевича [11].

Результати, знайдені в доданих словниках, виділяються окремим кольором тла і коротенькою приміткою в статті і в кінці результатів.

Тож нині це вже фактично ціла лексикографічна система, що кількісно і якісно є, мабуть, найкращим в Інтернеті російсько-українським перекладним словником, який нерідко править також за словник синонімів та ідіом. Не дивно, що ресурс популярний серед користувачів Всесвітнього павутиння. Так, за інформацією Андрія Рисіна, щодня всередню фіксується близько 250–300 звернень до цього лексикона.

Наостанок варто зазначити, що електронне видання «Словника» уможливлене завдяки фінансовій допомозі Наукового товариства імені Т. Шевченка в США з Фонду ім. Івана Романюка. Видавництво «К.І.С.» запланувало власним коштом розсилати компакт-диск із pdf-версією «Словника». Його можуть замовляти як вищі й бібліотеки, так і приватні особи.

Крім власне мовних словників, є в Мережі й лексикографічні праці *енциклопедичного* типу. За приклад такого ресурсу може слугувати, скажімо, проект «Енциклопедія» Українського об'єднаного порталу «УкрОП» [37]. На цьому сайті розміщено електронні версії чотирьох паперових видань: «Малий словник історії України», «100 видатних імен України», «Енциклопедія політичної думки», «Енциклопедія УСЕ» [13]. Онлайн-версія переважно дублює оригінали, отім, наприклад, до УСЕ автори запланували додати низку статей, на які забракло місця в друкованій книзі, виправити помилки й неточності, що виникли через недогляд або технічні причини. На сайті працює автоматичний пошук, також є можливість переглядати статті за абетковим покажчиком.

Не можна оминати увагою й багатомовний проект «Вікіпедія» [9], започаткований у січні 2001 року й задуманий як онлайн-енциклопедія, де будь-який користувач може редагувати наявні

статті й додавати власні. Її український розділ з'явився у січні 2003 року.

Проект дуже динамічно розвивається. За останні півтора року обсяг українського розділу «Вікіпедії» зріс майже на 55 тисяч статей і налічує їх нині близько 86,5 тисяч. Себто сьогодні це найбільша українськомовна інтернет-енциклопедія. За свідченням Володимира Влада, адміністратора українського розділу, вже можна говорити про онлайн-спільноту авторів, які більш-менш постійно працюють над наповненням енциклопедії.

Серед головних проблем, що мають вирішувати модератори проекту, – насамперед забезпечення достовірності інформації й боротьба з вандалізмом (коли навмисно псуються наявні матеріали або ж свідомо творяться дезінформаційні). Певною мірою допомагає в цьому висунена до кожного допису вимога: всякий факт має підтверджуватися авторитетним джерелом. Хоч, зрозуміло, реалізувати цей принцип на практиці – завдання архіскладне. Власне, це і є причиною частоті критики «Вікіпедії». Утім, коли виникають дискусійні питання, вони вирішуються на сторінках обговорення відповідних статей.

Варто також згадати вибірково статті з енциклопедії «Українська мова», розміщені в уже згадуваній бібліотеці «Зборника» [15] (загалом їх є 182 з додатком карти українських говорів).

Таким чином, можна твердити, що українськомовний лексикографічний контент у мережі Інтернет існує й активно розвивається. Цей процес сам по собі, без сумніву, є позитивним явищем, зважаючи на те, що в добу тотальної глобалізації перспективи розвитку всякої національної мови не в останню чергу пов'язані з її активним функціонуванням в Інтернеті, зокрема, і з наявністю цією мовою словників та довідників.

На сьогодні маємо у веб-просторі лексикони різного типу, спрямування, завершеності, зручності і, звісно, якості. Серед лінгвістичних є *одномовні* й *перекладні*. З першої групи представлено тлумачні, фразеологічні, синонімічні й антонімічні, словники граматичних форм, транскрибування, лексики обмеженого вживання, іншомовних запозичень, скорочень тощо. Серед двомовних найбільше ресурсів російсько-українських, хоч з'являються й перекладні лексикони з інших мов та навпаки – можливість перекласти з української. Трапляються й багатомовні словники різних напрямів перекладу. Довідкову інформацію користувач може здобути й з кількох енциклопедичних ресурсів.

Як впливає з наведених відомостей, в Інтернеті викладаються переважно версії паперових видань, щоправда, нерідко з настановою розширювати реєстр. Словників, що творяться в Мережі на власній базі даних без прив'язування до друкованого джерела, ще мало. Це й зрозуміло: укладання лексикона потребує спеціальних знань і професійних навичок, тож наразі набагато прос-

тіше скористатися наявним матеріалом, препарувавши його на власний розсуд і потребу.

Цінність онлайн-словників для різного типу споживача, звісно, диференціюється. Науковець волів би бачити електронну версію відомих лексиконів без відхилень від оригіналу, адже достовірність інформації, авторитетність джерела тоді не береться під сумнів. Людина ж, котра шукає інформацію про певне слово чи поняття з вузькою утилітарною метою, менш вибаглива щодо відповідності онлайн-словника паперовому оригіналу. А втім, причина використання їх і тими, і тими одна: якісний електронний словник, утім числі й онлайн-новий, має чимало переваг над паперовим. Практично не відрізняючись від друкованого аналога змістом і побудовою статей, він дозволяє набагато оперативніше віднаходити потрібну інформацію: швидко розшукувати не тільки заголовні слова, але й лексеми в ілюстраціях уживання чи тлумаченнях; переходити від однієї словникової статті до іншої за допомогою історії, тобто за черговістю переглянутих статей; використовувати фільтри і маски; полегшувати собі цитування джерела тощо.

Цифрування словників, нема сумніву, триватиме й далі. Причём роблять це здебільшого ентузіасти, які не мають на меті здобути матеріальної винагороди. Відомі й спроби об'єднати їх переважно розпорошені зусилля. Так, на початку 2007 р. харківський програміст Андрій Шапочка створив у Мережі електронну бібліотеку «Книгосховище українського мовця» (КУМ) [17], де накопичуються оцифровані словники різних типів (станом на січень 2008 р. їх тут налічувалося да-

леко за сотню), довідкова й наукова література з української мови та письменства. Доступ до бібліотеки за запитом може дістати всяк охочий. Правда, користуватися цією літературою наразі можна тільки в офлайн-режимі, тобто завантаживши електронну книгу на власний комп'ютер. Та КУМ може стати й одним із джерел створення нових онлайн-версій словників.

Що ж до творення суто електронних (а надалі й інтернетних) ресурсів, то перед охочими – широке поле для роботи. А перспективність такої праці очевидна. Насамперед, коли врахувати ключові переваги електронних словників над паперовими: по-перше, створення цифрового словника не залежить від обсягу представленого матеріалу, по-друге, він привабливий своєю мобільністю та інтерактивністю, адже версії такого лексикона можуть з'являтися хоч щодня, а контакт зі споживачем дозволяє оперативно його вдосконалювати.

Усяка діяльність у цьому напрямку мала б спиратися на ґрунтовні теоретичні розробки. Зважаючи на те, що українська комп'ютерна лексикографія нині лише на стадії зародження, актуальними є дослідження в цій галузі. Зокрема, перспективи її розвитку можуть бути пов'язані з формуванням методологічної бази, котрої нині бракує, розробленням часткових питань, що стосуються створення словників різного типу. Бо, хоч традиційна лексикографічна теорія і стає тут у пригоді, проте повністю задовольнити потреб практичної комп'ютерної лексикографії вона не спроможна.

Література

1. *Англійсько-український глосарій (тлумачний словник) з менеджменту* // <http://www.management.com.ua/glossary>; *Англійсько-український словник* // <http://www.cybermova.com/cgi-bin/olenuapro.pl>; *Англійсько-український словник-довідник інженерії доккілля* / Укл. Т. Балабан // <http://slovo.ridne.net/balaban/index.php>; *Англо-український словник. Японсько-російсько-український словник онлайн* // <http://www.linguistpro.net>; *Воргач М.* ЛемСловник. Перши інтернетови спис словництва лемківського. Pierwszy internetowy spis slownictwa lemковского // <http://www.lemslownyk.ugu.pl/index.php>; *Проект англо-українського словника технічних термінів* // <http://dict.linux.org.ua/dict>; *Словник. Багатомовний словник* // <http://slovnyk.org>; *Тривомний тлумачний словник української мови (англійсько-французько-український)* // <http://www.unicorne.org/dictionnaireUkrainien>; *Українсько-англійський словник* // <http://lingresua.tripod.com/cgi-bin/oluaen.pl>; *Українсько-японський, японсько-український словник онлайн* // <http://www.yaku.su/defaultUA.aspx> та ін.
2. *Антисуржик* / За заг. ред. О. Серебрянської // <http://www.arkas-proswita.iatp.org.ua/antysurjyk.html>; *Бик І.С.* Короткий словник лінгвістичних та перекладацьких термінів // <http://www.franko.lviv.ua/faculty/intrel/tpr>; *Бігуняк А., Гойсак О.* Лемківський словничок // <http://www.lemko.org/lemko/slovnyk.html>; *Голдованський Я.* Словник англіцизмів (запозичень з англійської мови) // <http://www.slovnyk.lutsk.ua>; *Григорук А. А., Палох М. С., Литвин Л. М., Литвінова Т. Д.* Словник економічних термінів // http://www.tnpu.edu.ua/Kurs_lekcij/Economics; *Український тезаурус (словник синонімів)* // http://www.geocities.com/hommah_chorny/h_1.html та ін.
3. Бондарчук Л. Кожен комп'ютер, який продається в державі, має бути забезпечений електронним словником української мови (інтерв'ю з В. Широковим) // *День*. – № 31. – 21 лютого 2007.
4. *Боржковський В.* Лірники // *Киевская старина*. – 1889. – Т.26. – №9. – С.653-708; *Гнатюк В.* Лірники. Лірницькі пісні, молитви, слова, звістки і т. и. про лірників повіту Бучацького //

- Етнографічний збірник. – 1896. – Т.2; *Николайчик Ф.* Отголосок лирницького языка (К старье Валериана Боржковского «Лирники») // Киевская старина. – 1890. – Т.29. – №4. – С.121–130; *Hornjatkevyc A.* The Secret Speech of Lirnyky and Kobzari Encoding a Life Style // Folklorica: Journal of the Slavic and East European Folklore Association (formerly SEEFA Journal) Fall 2004, Vol. IX, no. 2. – P.32–54.
5. Бучко Д. Г. «Словарь малороссійскаго нарѣчія» О. Павловського // З історії української мови: До 150-річчя «Грамматики» О. Павловського. – К., 1972. – С. 91–115.
 6. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.: Перун, 2005. – 1728 с.
 7. Великий тлумачний словник сучасної української мови онлайн // <http://slovyk.net>.
 8. Вирган І. О., Пилинська М. М. Російсько-український словник сталих виразів. – Х.: Прапор, 2002. – 864 с.
 9. Вікіпедія. Вільна енциклопедія // <http://uk.wikipedia.org/wiki/Wikipedia>.
 10. *Волошин В. Г.* Комп'ютерна лінгвістика: Навчальний посібник. – Суми: ВТД "Університетська книга", 2004. – 382 с.; *Карпіловська С.А.* Вступ до комп'ютерної лінгвістики. – Донецьк: Юго-Восток, 2003. – 184 с.; *Пецак М.М.* Нариси з комп'ютерної лінгвістики / НАН України; Український мовно-інформаційний фонд. – Ужгород: Закарпаття, 1999. – 199 с.
 11. *Дорошенко М., Станиславський М., Страшкевич В.* Словник ділової мови. Термінологія та фразеологія. (Проект). – Х. – К.: ДВУ, 1930. – 8 + 248 с. *Шелудько І., Садовський Т.* Словник технічної термінології (загальний). (Проект). – К.: ДВУ, 1928. – 588 с.; *Підмогильний В., Плужник Є.* Російсько-український фразеологічний словник. Фразеологія ділової мови. – К.: Час, 1927. – 296 с.
 12. *Дубічинський В. В.* Українська лексикографія: історія, сучасність та комп'ютерні технології: Навч. посібник / Національний технічний ун-т «Харківський політехнічний ін-т». – Х.: НТУ «ХПІ», 2004. – 164 с.; *Купріянов Є. В.* Сучасні комп'ютерні термінологічні словники // Вісник Харківського національного університету ім. В.Каразіна / Серія: Філологія. – Харків, 2006. – Вип. 49. – С. 23–27; *Пецак М.М.* Стан і перспективи комп'ютерної лексикографії в Україні // Мовознавство. – 1996. – № 4–5. – С.8 – 11; *Черницький В.Б.* Комп'ютерна лексикографія: Навч. посіб. – Миколаїв: НУК, 2004. – 81 с.
 13. *Енциклопедія політичної думки*: Пер. з англ. /За ред. Д. Міллера. – К.: Дух і літера, 2000. – 472 с.; *Малий словник історії України* /В. Смолій, С. Кульчицький, О. Майборода та ін. – К.: Либідь, 1997. – 464 с.; *УСЕ: Універсальний словник енциклопедія* / Ред. рада: М. Попович (голова), І. Дзюба, Н.Корнієнко та ін. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К., 2003. – С. 830; *Шаров І.В.* 100 видатних імен України. – К.: Видавн. дім "Альтернативи", 1999. – С. 496.
 14. Жайворонок В. В. Велика чи мала літера? Словник-довідник. – К.: Наук. думка, 2004. – 203 с.
 15. *Ізборник (електронна бібліотека давньої української літератури)* // <http://litorys.org.ua> або дзеркало <http://litorys.kiev.ua>.
 16. Інтегрована лексикографічна система «Словники України» онлайн / В. А. Широков, О. Г. Рабулець, І. В. Шевченко, О. М. Костишин, К. М. Якименко // <http://lcorp.ulif.org.ua/dictua>.
 17. Книгосховище українського мовця // <http://www.madslinger.com/bookvault/index.html>.
 18. *Краткий малороссійский словарь* / Павловский А. Грамматика малороссійского наречия или грамматическое показание существеннейших отличий, отдаливших малороссійское наречие от чистого російского языка, сопровождаемое разными по сему предмету замечаниями и сочинениями. – СПб., 1818. – С. 24–78.
 19. Лаврухіна О. Авторське право, яке є // Дзеркало тижня. – 2001. – № 38. – 29 вересня – 5 жовтня.
 20. *Лексикон славенороссійский Памви Беринди*/ Підг. тексту, вступна стаття В. В. Німчука. – К.: Вид-во АН УРСР, 1961. – 272 с.; *Лексис* Лаврентія Зизанія. Синоніма славенороссійская / Підг. текстів, пам'яток і вступ. статті В. В. Німчука. – К.: Наукова думка, 1964. – 204 с.
 21. Огієнко І.І. (Митрополит Іларіон) Історія української літературної мови / Упоряд., авт. іст.-біогр. нарисів та приміт. М. С. Тимошик. – К.: Либідь, 1995. – 296 с.
 22. Орфоепічний словник української мови: В 2 т. / Уклад.: М.М. Пешак, В.М. Русанівський, Н.М. Сологуб, В.В. Чумак, Г.М. Ярун. - К.: Довіра, 2001.
 23. *Полога Л.М.* Словник антонімів української мови / За ред. Л.С. Паламарчука. 2-ге вид., доп. і випр. – К.: Довіра, 1999. – 275 с.; *Словник синонімів української мови: У 2-х томах* / А.А. Бурячок, Г.М. Гратюк. С.І. Головащук та ін. – К.: Наук. думка, 1999–2000; *Словник фразеологізмів української мови*: – К.: Наук. думка, 2003. – 1104 с.; *Фразеологічний словник української мови: В 2-х кн.* / За ред. Л.С. Паламарчука. – К.: Наук. думка. 1993. – Кн. 1. – 528 с.; Кн. 2. – 980 с.
 24. Російсько-український (академічний) словник (1924–33 рр.) // <http://www.r2u.org.ua>.
 25. Російсько-український словник / Ред. А. Кримський, С.Єфремов: У 4 т. – К., 1924–1933.

26. Російсько-український словник сталих виразів // <http://www.rosukrdic.iatp.org.ua/index.php>.
27. Сидорчук Н.М. Технологічні аспекти реалізації онлайн-лексикографічної системи «Словники України» // Проблеми програмування. – 2005. – № 4. – С. 95–105.
28. Словарь сокращений русского языка // <http://www.artlebedev.ru/everything/self/sokr4>.
29. Словник іншомовних слів / За ред. О. С. Мельничука // http://supermodern.narod.ru/slovyk_meln/index.html.
30. Словник іншомовних слів / За ред. О. С. Мельничука. – К.: УРЕ, 1974. – 776 с.
31. Словник скорочень в українській мові / Уклад.: Н.Д. Гула, В.В. Жайворонок, Л.П. Жарова та ін.; за ред. Л.С. Паламарчука. – К.: Вища школа, 1988. – 512 с.
32. Словник скорочень української мови / Укл. А. Шитов // <http://www.ukrskor.info>.
33. Словник української мови: В 11 т. – К.: Наук, думка, 1970–1980. – Т. 7. – С. 354–356.
34. Тлумачний словник чужомовних слів // http://www.pcdigest.net/ures_book/sis.shtml.
35. Тлумачний словник сучасної української мови // <http://www.webber.net.ua/NEWDICT/index00.htm>.
36. Українська мова: Енциклопедія / Редкол.: Русанівський В. М. (співголова), Тараненко О. О. (співголова), Зяблюк М. П. та ін. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2004. – 824 с.
37. Український об'єднаний портал «УкрОП» // <http://www.ukrop.com/ua/encyclopaedia>.
38. Український орфографічний словник / Уклад.: В.В. Чумак та ін. – 4-те вид., переробл. і доповн. – К.: Довіра, 2005. – 1069 с.
39. Форум Словник.нет // <http://forum.slovyk.net/index.php>.
40. Шерех Ю. Нарис сучасної української літературної мови. – Мюнхен: Молоде життя, 1951. – 404 с.
41. <http://pravopys.vlada.kiev.ua/index.php?id=524>.

Путрашик Василь Іванович – викладач кафедри журналістики Ужгородського національного університету, літературний редактор Закарпатського інформаційного агентства «Простір».